

УДК 336.13

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-6-9>**Кульчицька Н.Є.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу
Західноукраїнського національного університету

Kulchytska Nadiia

Chortkiv Educational and Scientific Institute of Entrepreneurship and Business
West Ukrainian National University

СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ РИЗИКАМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

SPECIFICS OF BUDGET RISK MANAGEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGION

У статті науково обґрунтовано і розроблено концептуальні положення теорії та методології формування бюджетно-податкових механізмів, наведено практичні рекомендації щодо розвитку бюджетно-податкових механізмів сталого розвитку регіонів. Розроблено методологічний інструментарій для оцінки функціонування бюджетно-податкових механізмів на регіональному рівні в розрізі перспективно-орієнтованих індикаторів оцінки та ризикоорієнтованих індикаторів оцінки функціонування бюджетно-податкових механізмів. Обґрунтовано авторський підхід до управління бюджетними ризиками стійкого розвитку регіону. Доведено, що якісне й ефективне управління бюджетними коштами з боку учасників бюджетно-податкових відносин вимагає своєчасної ідентифікації можливих бюджетних ризиків та визначення правильного способу їх оцінки. Обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення управління бюджетними ризиками, що сприятимуть підвищенню якості оцінки бюджетних ризиків.

Ключові слова: бюджет, бюджетна система, бюджетний механізм, ризик, бюджетний ризик, синергетика.

В статье научно обоснованы и разработаны концептуальные основы теории и методологии формирования бюджетно-налоговых механизмов, приведены практические рекомендации по развитию бюджетно-налоговых механизмов устойчивого развития регионов. Разработан методологический инструментарий для оценки функционирования бюджетно-налоговых механизмов на региональном уровне в разрезе перспективно-ориентированных индикаторов оценки и рискоориентированных индикаторов оценки функционирования бюджетно-налоговых механизмов. Обоснован авторский подход к управлению бюджетными рисками устойчивого развития региона. Доказано, что качественное и эффективное управление бюджетными средствами со стороны участников бюджетно-налоговых отношений требует своевременной идентификации возможных бюджетных рисков и определения правильного способа их оценки. Обоснованы предложения по совершенствованию управления бюджетными рисками, которые будут способствовать повышению качества оценки бюджетных рисков.

Ключевые слова: бюджет, бюджетная система, бюджетный механизм, риск, бюджетный риск, синергетика.

The article scientifically substantiates and develops the conceptual provisions of the theory and methodology of formation of budgetary and tax mechanisms, provides practical recommendations for the development of fiscal mechanisms of sustainable development of regions. The author has developed methodological tools for assessing the functioning of fiscal mechanisms at the regional level in terms of forward-looking indicators and risk-oriented indicators for assessing the functioning of fiscal mechanisms. It is proposed to create a classifier of budgetary risks of sustainable development of regions, which can be used in forecasting and analytical activities of financial and control bodies of the federal, regional and local levels. The author's approach to the management of budgetary risks of sustainable development of the region is substantiated. It is noted that modern methods of reducing bud-

get risk are the introduction of software forms of budget expenditure planning, the method of risk diversification, the method of optimal management, synergetic method and the application of new principles of public and municipal finance management; the advantages of methods for assessing budgetary risks of sustainable development are outlined. The author outlines the scheme of budget risk management of sustainable development of the region, which includes: strategy of socio-economic development of the subject of Ukraine; forecast of socio-economic development of the region for a three-year period with the addition of variable indicators; forecast of the main parameters of the regional budget and budgeting taking into account priorities and constraints; approval of the budget of the subject of Ukraine, substantiation of methods of management of budgetary risks of sustainable development of the region; budget execution, budget risk management of sustainable development; control over the results of budget risk management. It is proved that high-quality and effective management of budget funds by participants in fiscal relations requires timely identification of possible budgetary risks and determining the correct way to assess them. Substantiated proposals for improving budget risk management, which will help improve the quality of budget risk assessment.

Key words: budget, budget system, budget mechanism, risk, budget risk, synergetics.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження визначено необхідністю формування відповідальної бюджетно-податкової політики регіону, розроблення адекватних і ефективних бюджетно-податкових механізмів сталого розвитку суб'єктів України в сучасних економічних умовах.

Дослідження напрямів формування та вдосконалення бюджетно-податкових механізмів сталого розвитку регіонів є дуже істотною проблемою для економічної науки і бюджетно-податкової практики. Це вимагає нових підходів до формування та реалізації регіональних стратегій, розроблення і застосування нових форм і методів управління регіональними фінансами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню управління бюджетними ризиками приділялася увага вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: О.Б. Бігдай, С.В. Зенченко, С.В. Кобрянюв, С.В. Подобряєв, Л.І. Лопатніков, І.М. Соломко, Є.Ю. Лемешко, О.І. Тішутіна, О.С. Горлова. У сучасних економічних умовах має місце низка проблем, безпосередньо пов'язаних з утриманням та результативністю бюджетно-податкових механізмів сталого розвитку регіонів:

– відсутність комплексних досліджень теоретико-методологічних проблем формування бюджетно-податкових механізмів сталого розвитку регіонів за недостатності фінансових ресурсів бюджетів суб'єктів України;

– недосконалість аналітичного забезпечення бюджетно-податкових механізмів в умовах ризик-орієнтованого управління;

– неефективність механізму управління бюджетними ризиками в контексті сталого розвитку регіонів;

Метою дослідження є наукове обґрунтування і розроблення концептуальних положень теорії та методології формування бюджетно-податкових механізмів і практичних рекомендацій щодо розвитку бюджетно-податкових

механізмів сталого розвитку регіонів; запропонування моделі забезпечення бюджетно-податкової безпеки регіону; розроблення методологічного інструментарію для оцінки функціонування бюджетно-податкових механізмів на регіональному рівні в розрізі перспективно-орієнтованих індикаторів оцінки та ризикоорієнтованих індикаторів оцінки функціонування бюджетно-податкових механізмів; обґрунтування авторського підходу до управління бюджетними ризиками стійкого розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим параметром, що характеризує ефективність усього бюджетного процесу, є бюджетні ризики, що впливають на процес управління державними фінансами. Формування ефективної політики управління бюджетними ризиками – одне з актуальних завдань регіональних органів влади, яке включає розроблення методичних рекомендацій за їх оцінкою і розрахунок на основі статистичних методів, а також комплексної інструкції, спрямованої на зниження впливу ризиків на бюджетно-податкові відносини і підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів. Бюджетний ризик неминує супроводжує бюджетний процес, що зумовлено впливом безлічі чинників, які впливають і визначають імовірність його виникнення. До характеристик бюджетного ризику відносять його невизначеність, яка полягає у появі відхилень, як позитивних, так і негативних по відношенню до планових показників. Складність бюджетного процесу прямо впливає на рівень фактору невизначеності.

Для ефективного функціонування бюджетно-податкових механізмів необхідно оцінювати не лише забезпеченість бюджетними ресурсами регіону, а й управління бюджетними ризиками з метою сталого розвитку регіонів. Бюджетний ризик-менеджмент у сучасній

економіці все більше привертає до себе увагу. Сучасна специфіка управління бюджетними ризиками з метою сталого розвитку має на увазі розроблення сценарного розвитку формування доходів і видатків бюджету суб'єкта України.

Слід зазначити, що ризик-орієнтоване управління повинно здійснюватися не лише в рамках трирічного бюджетного періоду, а й під час формування бюджетного прогнозу регіону. Єдина уніфікована класифікація бюджетних ризиків для бюджетів усіх рівнів, яка була затверджена уповноваженим органом, дотепер відсутня. Однак пропонується велика кількість теоретичних підходів і методологічних прийомів щодо виявлення ознак класифікації бюджетних ризиків. Якісне проведення процедури оцінювання бюджетних ризиків за групою однорідних ризиків з урахуванням значущості їхнього впливу на бюджет можливо за умови створення систематизованого групування бюджетних ризиків, що дає змогу її застосовувати виконавчими органами в процесі управління бюджетами. Провівши аналіз, використавши метод узагальнення та систематизації, виявлених теоретичних підходів і методологічних прийомів класифікації бюджетних ризиків, необхідне створення класифікатора бюджетних ризиків сталого розвитку регіонів, який може бути використаний у прогнозно-аналітичній діяльності фінансових і контрольних органів федерального, регіонального та місцевих рівнів. Класифікатор бюджетних ризиків сталого розвитку регіону може коригуватися під впливом динамічно мінливих зовнішніх і внутрішніх чинників. Пропонований класифікатор бюджетних ризиків сталого розвитку регіону передбачає класифікацію якісних і кількісних бюджетних ризиків сталого розвитку регіону.

Бюджетні ризики сталого розвитку регіонів можна згрупувати за двома типологічними групами:

- ризики, які мають кількісний характер;
- ризики, які мають якісний характер.

Окрім того, кількісні ризики дають змогу прогнозувати їх імовірно відхилення від установлених параметрів, а якісні ризики – зробити певне гіпотетичне очікування й обґрунтувати комплексну систему заходів щодо скорочення наслідків бюджетних ризиків. Пропонований класифікатор бюджетних ризиків сталого розвитку регіону доцільно оформляти додатком до Основних напрямів бюджетної та податкової політики суб'єкта України на поточний рік і планові періоди з можливістю вносити в нього зміни, які впливають на процес управління регіональним бюджетом. Кількісні бюджетні ризики сталого розвитку регіону згруповані

у три великі модулі (економічний, бюджетно-податковий та соціальний), які враховують етап бюджетного процесу, на якому вони виникають, можливості їх усунення або запобігання, ймовірності настання подій, що впливають на найважливіші показники бюджету (зниження податкових доходів, збільшення бюджетного боргу, зниження обсягу фінансової допомоги з федерального бюджету та ін.).

У нормативно-правових актах суб'єктів України доцільно закріпити повноваження фінансових і контрольних органів із питань ідентифікації та управління бюджетними ризиками сталого розвитку регіону. Уважаємо, що до складу бюджетних повноважень фінансових органів виконавчої влади суб'єктів України, які необхідно закріпити в нормативних правових актах, що регулюють положення про ці державні структури, слід віднести:

- розроблення методичних указівок зі складання класифікатора бюджетних ризиків сталого розвитку регіону і муніципальних утворень;

- аналіз, оцінку та моніторинг бюджетних ризиків сталого розвитку регіону в бюджетному процесі;

- розроблення плану спільних заходів з управління ризиками законодавчих органів влади і фінансових, контрольних органів суб'єкта України;

- обґрунтування заходів щодо попередження та усунення бюджетних ризиків у процесі управління бюджетно-податковими ресурсами на рівні регіону;

- уточнення єдиного класифікатора бюджетних ризиків сталого розвитку регіонів шляхом внесення змін.

До повноважень з управління бюджетними ризиками сталого розвитку регіону контролюючих органів суб'єкта України слід віднести:

- проведення експертно-аналітичної роботи з моніторингу бюджетних ризиків за допомогою вибору об'єктів проведення контрольних заходів, а саме ревізій і перевірок, у тому числі під час попереднього контролю формування проєкту бюджету суб'єкта України;

- підготовку за результатами перевірок та ревізій пропозицій, рекомендацій, спрямованих на попередження, мінімізацію та усунення бюджетних ризиків;

- подання пропозицій із метою уточнення єдиного класифікатора бюджетних ризиків сталого розвитку регіону.

Аналогічні повноваження з управління бюджетними ризиками доцільно закріпити нормативними правовими актами, які встановлюють обсяг повноважень органів держав-

ного і муніципального внутрішнього фінансового контролю, а також органів державного (муніципального) фінансового контролю, що є органами виконавчої влади місцевих адміністрацій. Закріплення пропонувані повноважень указуватиме на обов'язковість проведення оцінки, яка б показала ймовірність настання подій та їх наслідків, які можуть мати негативний вплив на виконання бюджетних процедур, з урахуванням розміру завданої шкоди. Підвищення якості прогнозування та управління бюджетними ризиками сталого розвитку сприятиме формуванню карти бюджетних ризиків сталого розвитку – документу, що визначає:

- а) класифікатор бюджетних ризиків сталого розвитку регіонів;
- б) якісну і кількісну оцінку бюджетних ризиків сталого розвитку регіонів;
- в) реалізацію комплексу заходів, які спрямовані на запобігання та усунення бюджетних ризиків;
- г) процес моніторингу та контролю з метою оцінки ефективності управління бюджетними ризиками сталого розвитку.

Схема управління бюджетними ризиками сталого розвитку регіону починається з розроблення стратегії соціально-економічного розвитку суб'єкта України.

У процесі затвердження стратегії соціально-економічного розвитку регіону обґрунтовуються основні групи ризиків сталого розвитку, у тому числі бюджетні ризики. У прогнозі соціально-економічного розвитку суб'єкта України на трирічний період обґрунтовуються варіанти розвитку економіки регіону та зазначаються чинники й обмеження, що впливають на даний розвиток, із поданням варіативних показників:

1. Стратегія соціально-економічного розвитку суб'єкта України.

2. Прогноз соціально-економічного розвитку регіону на трирічний період із додаванням варіативних показників прогнозу соціально-економічного розвитку та основних параметрів державних програм суб'єкта України.

3. Прогноз основних параметрів регіонального бюджету і складання бюджету з урахуванням пріоритетів та обмежень, зазначених у прогнозі соціально-економічного розвитку суб'єкта України.

3.1. Аналіз бюджетних ризиків сталого розвитку регіону.

3.2. Затвердження класифікатора бюджетних ризиків сталого розвитку регіону.

4. Затвердження бюджету суб'єкта України, обґрунтування методів управління бюджетними ризиками сталого розвитку регіону.

5. Виконання бюджету, управління бюджетними ризиками сталого розвитку.

6. Контроль за результатами управління бюджетними ризиками і коригування прогнозу соціально-економічного розвитку регіону та основних параметрів державних програм суб'єкта України.

Слід зазначити, що варіативність бюджетного прогнозування визначає вибір одного з концептуальних підходів до бюджетного ризику. Регіональна бюджетна практика показує, що якщо як пріоритетна мета вибирається мінімізація бюджетних ризиків, то бюджетне планування має ґрунтуватися на консервативному (базовому) варіанті прогнозу. Після цього фінансовий орган суб'єкта України здійснює формування прогнозу основних параметрів регіонального бюджету з урахуванням пріоритетів сталого розвитку регіону та ризиків, позначених у карті бюджетних ризиків сталого розвитку регіону. Слід зазначити, що етап вибору варіанту прогнозу соціально-економічного розвитку суб'єкта України і основних бюджетних параметрів вимагає застосування методу елімінування ризиків, що виникають за зміни соціально-економічної ситуації. Також комітети фінансів суб'єктів України розробляють пропозиції про скасування, про призупинення дії нормативних правових актів регіону, виконання яких тягне витрачання бюджетних коштів, не забезпечене джерелами фінансування на поточний та планові бюджетні періоди. Сучасними методами зниження бюджетного ризику є впровадження програмних форм планування видатків бюджету, а також застосування нових принципів управління державними і муніципальними фінансами. У бюджетному законодавстві України визначено «бюджетні правила» для регіональних і місцевих бюджетів, які встановлюють зобов'язання дотримання кількісних значень бюджетних показників (обсяг бюджетного дефіциту, державного боргу і т. д.). Дефіцит бюджету суб'єкта України не повинен перевищувати 15% затвердженого загального річного обсягу доходів бюджету суб'єкта України без урахування затвердженого обсягу безоплатних надходжень [1]. Установлені «бюджетні правила» для регіональних і місцевих бюджетів покликані знизити ступінь бюджетних ризиків сталого розвитку регіону.

Таким чином, сучасні умови вимагають використання групування кількісних значень бюджетних показників відповідно до встановленої зони ризику з погляду ймовірних бюджетних утрат у разі настання ризикової події.

Для зниження бюджетних ризиків передбачається метод диверсифікації ризиків.

С.Р. Муравйов робить акцент на розширенні політики диверсифікації бюджетних ризиків: «Диверсифікація бюджетних ризиків можлива по відношенню до наданих суб'єктам України державних гарантій: закріплення відповідальності за нереалізовані проекти, підтримані держгарантіями; покриття частки ризику приватним капіталом, тобто розширення практики диверсифікації ризиків держави з приватним капіталом» [2, с. 43].

У затвердженому регіональному бюджеті повинні бути передбачені методи управління бюджетними ризиками на виявлені ризики сталого розвитку та непрогнозовані події в період виконання бюджету. У бюджетній практиці регіонів використовуються такі методи управління ризиками, як методи бюджетного резервування і зовнішнього фінансування. Бюджетним кодексом України передбачено організацію резервних фондів виконавчих органів державної влади у видатковій частині регіональних бюджетів. Розмір резервних фондів виконавчих органів державної влади (місцевих адміністрацій) установлюється законами (рішеннями) про відповідні бюджети і не може перевищувати 3% затвердженого зазначеними законами (рішеннями) загального обсягу видатків. Кошти резервних фондів виконавчих органів державної влади (місцевих адміністрацій) спрямовуються на фінансове забезпечення непередбачених витрат, у тому числі на проведення аварійно-відновлювальних робіт, пов'язаних із ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій. Із 01.01.2009 в Бюджетному кодексі України передбачено створення резервного фонду суб'єкта України як складової частини коштів його бюджету, який призначений для виконання витратних зобов'язань у разі нестачі доходів регіонального бюджету з метою фінансового забезпечення видаткових зобов'язань.

Слід зазначити, що порядок формування та використання коштів резервного фонду встановлюють суб'єкти України законодавчим актом, тобто регіони повинні знаходити кошти для формування резервних фондів самостійно.

Пріоритетним напрямом сучасної бюджетної реформи є перетворення бюджетного процесу так, щоб результатом стали підвищення ефективності бюджетних витрат, оптимальний процес управління бюджетними коштами на всіх рівнях бюджетної системи України.

Реформування бюджетного процесу вимагає переходу від управління бюджетними ресурсами до управління результатами, що зумовлює більш високу відповідальність і більш широкі повноваження, що характеризують самостійність як учасників, так і адміністраторів бюджетних коштів. Бюджетні перетворення

зачіпають проблеми аналізу і проведення оцінювання результативності використання бюджетних коштів. Найважливіші передумови перетворень, які сприятимуть забезпеченню прозорості громадських фінансів: наявність бюджетних обмежень і стимулююча функція у використанні результатів аналізу й оцінювання. Ефективною є та бюджетна система, у якій спостерігається приріст бюджетних доходів, зростає ефективність витрачання бюджетних коштів, використовуються сучасні інноваційні методи управління, які передбачають застосування більш ефективних моделей управління, що сприяють підвищенню соціально-економічного рівня розвитку регіонів та якості життя населення. Аналіз наукової літератури показав, що проблема підвищення стійкості функціонування бюджетної системи не повною мірою опрацьована і дотепер залишається актуальною. Дослідження питань у сфері сталого розвитку тісно пов'язане із синергетичним підходом, який виступає як новий науковий напрям. Синергетичний підхід передбачає розгляд економічної діяльності з погляду її нелінійної інтерпретації. Процес руху є основним об'єктом аналізу в контексті зазначеного підходу.

Синергетика (від грецького *synergetike* – співдружність, колективна поведінка) – це наука про самоорганізацію в системах різної природи і трансформації хаосу в порядок. Як зазначає німецький учений Г. Хакен, «самоорганізація – це спонтанне формування високоорганізованих структур, які знаходяться у стадії переходу від стану хаотичного функціонування підсистем до впорядкованого за допомогою кооперативної синхронної взаємодії» [3].

Можна стверджувати, що синергетичний зв'язок – це зв'язок, який посилює взаємодію всіх елементів досліджуваної системи. Таким чином, між станом бюджетної системи та діяльністю органів державної влади є синергетичний зв'язок. Так, результативність функціонування державних органів виконавчої влади проявляється у збільшенні ефективності використання бюджетних коштів, якості життя населення, що, своєю чергою, дає змогу підвищити ефективність суспільних фінансів і сприяє підвищенню стійкості розвитку. Кількісною мірою в умовах синергетичного підходу є бюджетна ентропія, яка характеризує співвідношення невизначеності і детермінованості бюджетної системи. Професор Н.В. Шаланов робить висновок про те, що ентропія є певною мірою невизначеності будь-якої розглянутої сукупності характеристик досліджуваного об'єкта будь-якої природи. У вузькому трактуванні ентропія є кількісною характеристикою безладу [4]. Під час розгляду ентропії в контексті теорії управління її можна

тракувати як міру непередбачуваності інформації, а також невизначеності поведінки системи в конкретних умовах [5].

Дослідник Л.І. Лопатніков доводить, що ситуація, у якій спостерігається нестача інформації про стани систем зовнішнього середовища, характеризується як невизначеність [6]. у рамках цього дослідження під бюджетною ентропією буде розумітися ступінь ризику, який являє собою ймовірність недосягнення планових бюджетних показників в умовах бюджетного процесу і свідчить про зниження ефективності діяльності фінансових органів державної виконавчої влади. Принцип мінімуму виробництва ентропії передбачає, що система не здатна вийти з рівноважного стану за рахунок внутрішніх незворотних процесів, тому структурний стан розглянутої системи характеризується раціональним. Системний підхід передбачає, що будь-який об'єкт являє собою систему, у тому числі й суспільні фінанси, і є багатовимірним. Важливим під час вивчення систем є пошук відповіді на питання про стійкість системи в динаміці.

Стійкість динамічної системи – це її здатність до продовження руху за заданою траєкторією, підтримка наміченого режиму функціонування, незважаючи на чинники, що впливають із боку зовнішнього середовища. Оскільки динаміка процесу дає змогу описати процес поведінки динамічної системи, то справедливо говорити, що стійкість поведінки свідчить про стійкість системи. У просторі ознак цей процес може бути охарактеризований траєкторією руху системи.

Таким чином, інтерпретація функціонування системи в математичному трактуванні про розуміння її стійкості або нестійкості може бути сформульована так: якщо малі коливання параметрів можуть сприяти різким і значним змінам траєкторії процесу, то система характеризується як нестійка. Властивість стійкості у системи передбачає незначні зміни траєкторії за зміни параметрів системи. У зв'язку з вищесказаним головне завдання під час управління бюджетними ресурсами – скорочення рівня бюджетного ризику. Метод оптимального управління є одним зі способів зниження рівня ризику. Цей метод передбачає коригування керуючих параметрів так, щоб траєкторія руху системи стала передбачуваною. У цьому разі ентропія керуючих параметрів буде постійною, і з погляду оптимального управління механізм розвитку системи характеризуватиметься як стійкий. Генеральним напрямом розвитку синергетики є дослідження та аналіз фазових переходів досліджуваних систем з одного стану в інший. Справедливо використовувати синергетичний підхід і під час дослідження

результативності видатків бюджету суб'єкта України в галузі суспільних фінансів. Діяльність державних фінансових органів влади зосереджена на досягненні збалансованості та стійкості бюджету регіону, що дає змогу в умовах нестабільності зовнішнього оточення стати одним із чинників реалізації соціально економічних завдань. Установлено, що бюджетно-податкові відносини за своїм змістом припускають виробництво ентропії. З авторської точки зору, бюджетна ентропія – кількісна міра невизначеності тієї чи іншої бюджетної ситуації. Бюджетна ентропія показує наслідки діяльності органів влади різних рівнів, її зміна є важливим критерієм ефективності ризик-орієнтованого управління органів влади. Кількісно бюджетна ентропія є величиною прямо пропорційною логарифму числа способів її існування (відповідно до закону Больцмана).

Описані вище методики оцінки бюджетних ризиків сталого розвитку мають низку переваг [7; 8]:

- в умовах цифровізації доступність вихідних офіційних статистичних даних для проведення аналізу будь-якого суб'єкта України;
- апробування запропонованих методик репрезентативно на конкретний суб'єкт дає змогу продемонструвати універсальність їх застосування для будь-якого регіону;
- усі дані розглядаються й аналізуються не за один рік, а в динаміці (3–5 років).

Вищевикладене дає змогу зробити висновок, що бюджетна система держави – система, що самоорганізується в кожній країні, яка розвивається еволюційно під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників.

Отже, до бюджетно-податкових відносин доцільно застосовувати синергетичні методи аналізу. Бюджетну ентропію необхідно оцінювати в динаміці за низку років. Рекомендованих оптимальних величин бюджетної ентропії не існує. Зростання показника бюджетної ентропії за досліджуваний період може свідчити про нестабільність, нестійкість процесу формування видатків бюджету і можливість виникнення кризових ситуацій. Стабільні показники бюджетної ентропії характеризують досить стійкі умови формування та виконання бюджету. Це стає можливим за забезпечення збалансованості і стійкості бюджетів регіонів, попередження скупчення кризових явищ.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, якісне й ефективне управління бюджетними коштами з боку учасників бюджетно-податкових відносин вимагає своєчасної ідентифікації можливих бюджетних ризиків та визначення правильного способу їх оцінки. Вирішення зазначених проблем

дасть змогу розробити і реалізувати необхідні заходи щодо запобігання фінансовим ризикам на рівні суб'єкта України. Керованість бюджетних ризиків сталого розвитку визначає ступінь впливу органів влади суб'єктів України на ймовірність, масштаби й умови реалізації ризику.

Обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення управління бюджетними ризиками сприятимуть підвищенню якості оцінки бюджетних ризиків і, відповідно, ефективності управління ними в сучасних умовах переходу до цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08 липня 2010 р. № 2456-VI, ред. від 13 березня 2015 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Згуровський М. Україна у глобальних вимірах сталого розвитку. *Дзеркало тижня*. 2006. № 19.
3. Бігдай О.Б., Зенченко С.В., Кобрянов С.В. Розвиток методичних підходів до управління бюджетними ризиками. *СевКавГТУ*. 2016. № 3. С. 7–17.
4. Шаланов, Н.В. Системний аналіз. Кібернетика. Синергетика: математичні методи і моделі. Новосибірськ : НГТУ, 2008. 288 с.
5. Подобряев С.В. Управління ризиками втрати фінансової стійкості регіональних бюджетних систем на сучасному етапі бюджетної реформи. *Фінанси і кредит*. 2008. № 35. С. 26–31.
6. Лопатніков Л.І. Економіко-математичний словник: словник сучасної економічної науки. Київ : Ін-т нової економіки, 2002. 1280 с.
7. Соломко І.М., Лемешко Є.Ю., Тішутіна О.І. Організація бюджетного процесу. Москва : КНОРУС, 2010. 184 с.
8. Горлова О.С. Управління бюджетними ризиками: вдосконалення організаційно-правових та методичних основ. *Економіка. Податки. Право*. 2017. № 6. С. 46–53.

References:

1. Bjudzhetnyj Kodeks Ukrajinjy: Zakon Ukrajinjy vid 08 lyp. 2010 r. 2456-VI, pryjnjatyj VRU u red. vid 13 bereznja 2015 r. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Zghurovs'kyj M. (2006) Ukrajinu u global'nykh vymirakh stalogo rozvytku [Ukraine in the global dimensions of sustainable development]. *Dzerkalo tyzhnja*, vol. 19.
3. Bighdaj O.B., Zenchenko S.V., Kobryanov S.V. (2016) Rozvytok metodychnykh pidkhodiv do upravlinnja bjudzhetnymy ryzykamy [Development of methodological approaches to budget risk management]. *SevKavGhTU*, vol. 3, pp. 7–17.
4. Shalanov N.V. (2008) Systemnyj analiz. Kibernetyka. Synerghetyka: matematychni metody i modeli [System analysis. Cybernetics. synergetics: mathematical methods and models]. Novosybirsk: Vydavnyctvo NGhTU, 288 p.
5. Podobrjajev S.V. (2008) Upravlinnja ryzykamy vtraty finansovoji stijkosti regional'nykh bjudzhetnykh system na suchasnomu etapi bjudzhetnoji reformy [Risk management of loss of financial stability of regional budget systems at the present stage of budget reform]. *Finansy i kredyt*, vol. 35, pp. 26–31.
6. Lopatnikov L.I. (2002) Ekonomiko-matematychnyj slovnyk: slovnyk suchasnoji ekonomichnoji nauky [Economic and mathematical dictionary: dictionary of modern economics]. Kyiv: In-t novoji ekonomiky, 1280 p.
7. Solomko I.M., Lemeshko Je.Ju., Tishutina O.I. (2010) Orghanizacija bjudzhetnogho procesu [Organization of the budget process]. Moscow: KNORUS, 184 p.
8. Ghorlova O.S. (2017) Upravlinnja bjudzhetnymy ryzykamy: vdoskonalennja orghanizacijno-pravovykh ta metodychnykh osnov [Budget risk management: improving the organizational, legal and methodological framework]. *Ekonomika. Podatky. Pravo*, vol. 6, pp. 46–53.